

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

97514

bi in žalosti.

Igrokaz in povesti.

Slovenski mladini in
preprostemu ljudstvu
v pouk in zabavo.

Napisal

ANTON KOSI

v bojnem letu 1914/15.

::: Izdal in založil pisatelj v Središču. :::
Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

Iz dni skrbi in žalosti.

Igrokaz in povesti.

Slovenski mladini in preprostemu ljudstvu v pouk in zabavo.

Napisal

Anton Kosi

v bojnem letu 1914/15

Izdal in založil pisatelj v Središču.
Natisnila tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

886.3-821

97574

Do igrakaza „Po mobilizaciji doma“ si pridržuje avtor
vse pravice.

97514

D 8367/1950.

Po mobilizaciji doma.

Igrokaz v treh dejanjih.

Osebe:

Marijana, žena pod orožje vpoklicanega Janeza Poljščaka.

Andrejček, njen 16 letni sin.

Nežica, njena 14 letna hčerka.

Štefek, njen 12 letni sinček.

Nacek, njen 6 letni sinček.

Meta, dekla pri Poljščakovih.

Marjeta, soseda.

Občinski sluga.

Pismonoša.

Kraj: Godi se v vasi na Slovenskem.

Čas: Ob bojnem viharju l. 1914.

Prvo in drugo dejanje se vrši začetkom meseca avgusta, tretje pa v drugi polovici septembra.

Prvo dejanje.

Preprosta kmetiška soba; v enem kotu velika peč, v drugem miza. okrog nje klopi. Razpelo, velika podoba Matere božje visi na steni; Marijana sedi pri mizi in krpa.

Prvi prizor.

Marijana. Oh, ti moj Bog usmiljeni, kako naglo je vendar vse to prišlo. Vojska bo, vojska! V štiriindvajsetih urah se morajo oglasiti vsi vojaški dolžnosti podvrženi moški pri svojih polkih! Tako je stalo napisano na velikih plakatih, ki jih je pribijal pred nekoliko dnevi občinski sluga na zidove. Tudi moj mož je šel, pa me je pustil sredi najhujšega dela. Oh, jaz sirota! (Si zakrije obraz.) „Potolaži se, ne žaluj!“ je rekel pred odhodom. „Vojskovati se za cesarja je častno. Z veseljem in z zaupanjem grem v boj. Saj gre za pravično stvar in Bog nas ne bo zapustil.“ Tako je govoril moj dobri mož. In ko sem izrazila svojo bojazen, češ, kaj pa bo, če padeš — kaj mislite, kaj mi je odvrnil? „V božjih rokah je vse,“ je rekel. „Če padem, padem za domovino, in to je dovolj, da nimam strahu pred smrtjo. Kri in življenje za dom in cesarja! Žalovanje ne pomaga tu nič, le pogum in zaupanje v Boga. Moli za me in za srečno mojo vrnitev“, je rekel, „pa tudi otroci naj molijo, saj nedolžne otroke Bog rad usliši. Če je pa božja volja, da umrjem na bojnem polju, da padem za domovino, tedaj ne obupaj. On, ki ptice pod nebom živi, tudi tebe ne bo pozabil. Naše življenje je itak kratko in le priprava za oni svet. In kdo je bolj pripravljen za pot v večnost, kakor vojak! Kadar je vojska, takrat so nebesa odprta.“ Tako je govoril pred odhodom moj dobri mož ter me tolažil. Naj se zgodi torej, kakor je božja volja. Skušala bom potolažiti svoje gorje z molitvijo in z delom. Da, z delom! Vso težo gospodarstva, vse skrbi, ki sva jih prej delila z možem, vse to prevzamem zdaj sama na svoje rame.

Drugi prizor.

Prejšnja in Meta.

Meta. (Pride pri stranskih vratih.) Zabavnikov Mihal je prišel vprašat, če imamo kaj za mlin pripravljenega, ker pelje na Dravo, in bi še lahko naše vzal s seboj. Kaj ne, da ta teden še ne bo treba?

Marijana: Mislim, da ne, saj smo si šele včeraj spekli kruh in za eno peko še imamo moke. Reci Mihalu, da se mu za sedaj zahvaljujemo in da danes nimamo ničesar za mlin.

Meta. Sporočim mu. (Odide.)

Tretji prizor.

Marijana (sama). Dobra dekla je ta moja Meta; a kaj, ker jo bom morala odsloviti. Rabila bi jo res krvavo, a kako jo bom reva plačevala, ko mi gre pa tako trdo za denar. Prej je že še šlo, ko je Janez pri barantiji s kravami precej zaslužil — a zdaj? — Žal mi je res za Meto, ker sem se je tako privadila, in ona tudi mene najbolj razume. Nežica je sicer tudi že precejšnja pomoč, toda kaj se hoče, ko je pa še otrok, ki ga ne smem preobkladati s pretežkim delom.

Četrty prizor.

Marijana, Nežica.

Nežica (prihiti skakljaje v sobo).

Marijana (za se): Glej jo, ravnokar pride. (Nežici): Kaj pa je, otrok?

Nežica (naglo): Hotela sem vam povedati, mati, da so prašiči danes do pičice polizali svojo gosto kašo. Niti mrvice ni več v koritih.

Marijana. Vidiš, manj se jim mora dati, da se jim piča ne pristudi.

Nežica. Zdaj pa grem ter nasekam tikev, potem pa imave z Meto še na vrtu polno dela. (Odide.)

Peti prizor.

Marijana (sama). Veseli me, da se otrok za vse pri gospodarstvu tako zanima. Zadnjič se mi je pritožila Meta, da prašičem v koritu vedno ostaja piče. Nato sem jo poučila, da je treba vsakega prašiča glede teka presoditi. Ne preveč, ne premalo dati. Če prašič vselej vse do čistega požre, je treba k piči malo pridjati, ako pa se pripeti, da piče več dni zaporedoma v koritu ostaja, se ostanek skrbno odstrani in prihodnjič prašič manj dobi. Mnogo gospodinj se za take reči ne briga. Puščajo ostanke v koritih, da se skisajo, prašiči pa bolehajo na želodcu in črevesih. Tako nam je razlagal imeniten živinozdravnik Jelovšek in tako sem tudi jaz poučila svojo deklo. Nežica pa si je to dobro zapomnila, in ker dekli pri vsakem delu pomaga, se veseli sedaj, da se jima je posrečilo, najti pravo mero pri svinjski krmi.

Šesti prizor.

Marijana, Andrejček.

Andrejček (se prikaže pri vratih, preko rame mu visi veriga). Mati, voz sem pripravil in vola sta nahranjena, da lahko popoldne takoj odidem po šibje. Že od pomladi leži v gozdu, ko smo podirali one bore za deske. Zdaj je suha pot in drva se vsak dan rabijo.

Marijana. Dobro je, Drejče, da greš, saj druge voznje danes itak ni. Proti večeru pa še pripelješ detelje za krave.

Andrejček. Bom, mati. (Odide.)

Sedmi prizor.

Marijana (sama). Tako, sedaj bi bile te hlačice zakrpane. Oh, ta deca, živa so in trgajo, ti pa krpaj in krpaj. No, nova res ne more obleka vedno biti, a lahko je cela. Naš Nacek, dasi je najmanjši, vendar največ raztrga. Pa naj trga, da je le zdrav; bolje na leto ene hlače več kupiti, kakor pa vedno z zdravniki imeti posla. — Zdaj pa grem pogledat, kaj se zunaj godi. (Odide.)

Zavesa pade.

Drugo dejanje.

Soba, kakor v prvem dejanju. Na mizi kup fižola.

Prvi prizor.

Andrejček, Nežica, Štefek.

(Za odrom se slišijo Andrejčkove besede): Jaz pogledam, če niso v sobi.

Andrejček (pogleda skozi vrata v sobo). Dobro je, ni jih tukaj. Gotovo so na vrtu. (Skozi vrata nazaj kličoč): Le stopita noter, najlepša prilika, da se pogovorimo.

Nežica. O čem naj se pogovorimo?

Štefek. Saj res, zakaj bomo sedaj v sobi, ko je pa zunaj toliko dela.

Andrejček. Malo potrpite! Takoj vama pojasnim, kaj mi je pri sreč. Da so naša dobra mati od one dobe, kar so odšli oče k vojakom, vedno žalostni, vama je znano. Da se jim toži po očetu, to ni nič čudnega in nenavadnega. A da mislijo, da sedaj radi odsotnosti očetove ne bodo mogli gospodariti, to misel jim moramo spraviti iz glave. Še danes! Zato bi jaz rad, da bi se o tem tukaj pogovorili. Prišlo mi je na um, da vsi otroci in zraven še Meta, ki tudi z nami čuti, danes materi slovesno obljubimo in jim povemo, kako se bomo trudili, kako si bomo vsak po svoje prizadevali, da jim olajšamo sedanje skrbipolno stanje. Povejmo jim, da bo delal vsak izmed nas, če ne za tri, pa vsaj za dva. Mati naša ne smejo trpeti pomanjkanja, njim se ne sme goditi hudo. Če že ne moremo očetu, ki jih je poklical presvetli cesar v krvavi boj, če že ne moremo njim pomagati, pa hočemo pomagati vsaj materi. Kaj ne, da tudi vidva tako mislita? Ali sta torej zadovoljna, da pokličemo mater in jim povemo, kako in kaj mislimo?

Štefek. Jaz sem zadovoljen. A prej moramo biti vsi skupaj. Saj še Nacka ni med nami.

Nežica. Pa Mete ne, ki je tako dobra in je zadnjič celo pravila, da hoče sedaj, dokler je vojska, služiti pri

nas celo zastonj, ker se ji je pri nas vedno dobro go-
dilo. Sedaj v nesreči nas baje ne bi rada zapustila.

Andrejček. Res da! Pokličimo torej še Meto in
Nacka.

Nežica. Kajpada, tudi Nacek mora biti pri obljudi,
četudi je še majhen. Pa bo vsaj materi podnožnik pri-
našal, da bodo pri šivanju noge držali nanj.

Štefek. Pa fižol tudi lahko lušči. Pa materi kdaj
kupico vode prinese.

Nežica. Kaj ne, četudi včasih kupico ubije, kakor
se mu je to zadnjič pripetilo!

Andrejček. Zdaj se ne bomo o tem menili! Jaz
pokličem še Meto in Nacka. (Kliče skozi vrata.) Meeta,
Naacek! — Meeta, Naacek!

Nacek (priteče): Kaj bi lad (rad), Dlejče (Drejče)?
— Oho, pa ste vsi tukaj?

Meta (vstopi): Kaj me kličeš, Drejče? (Se začudi.)
Glej jih, glej, otroke, vsi so zbrani. Kaj pa to pomeni,
otroci?

Andrejček. Znano ti je, Meta, kako žalostna so
naša mati že od onega časa sem, kar so morali oče pod
orožje. Kolikokrat se skrivaj jokajo, kako jih skrbi, kaj
bo z našim gospodarstvom. Zdaj se začno kmalu naj-
nужnejša poljska in druga gospodarska dela: spravljanje
koruze, izkopavanje krompirja, pripravljanje polja za
zimsko setev in še mnogo drugega. Ti, Meta, veš, kako
imamo vsi mater radi; saj si jim tudi ti od srca vdana.
Zato mi je prišlo na misel, da materi danes povemo vsi
skupno, kako jim hočemo pri delu pomagati . . .

Nežica (naglo): Ne samo pomagati — delati hočemo
namesto njih.

Meta. Ne govorite, otroci, dalje o tem; jaz vas raz-
umem. Povedala sem že tudi sama materi svoje misli;
povedala, kako si bomo delo razdelili in delali s podvo-
jeno marljivostjo, da gospodarstvo ne bo trpelo škode.
Stopi, Andrejček, po mater, na vrtu so, in povejmo jim
vsí skupaj ali vsak posebe, kakor hočete, kaj nam je
na srcu. Pa le naglo, jaz nimam časa.

Tretji prizor.

Andrejček (odide).

Meta, prejšnji.

Meta. Ti, Nežica, na vrtu bo treba pobrati tudi solatino seme, potem ono prazno gredo prekopati in pripraviti, da posejemo nanjo špinačo za pomladansko rabo. Kaj ne, Štefek, kako dobra je špinača?

Štefek. Dobra, dobra, jaz jo rad jem.

Nacek. Jaz imam tudi spinaco lad (rad), pa samo taklat (takrat), ce je kasica (kašica) zlaven (zraven).

Četrty prizor.

Marijana (prihaja skozi vrata). Vi vsi ste tukaj?

Andrejček (pride za Marijano v sobo).

Prejšnji.

Marijana. Kaj želiš od mene, Drejče?

Andrejček. Samo malo nas poslušajte, mati, čisto malo. (Ji pripravi stol, Marijana sede nanj. Vsi sede okrog mize ter prebirajo fižol, le Marijana in Andrejček ne. Zadnji govori zelo navdušeno ter se postavi večkrat pred mater.) Težko nam je, mati naša ljuba, da tako žalujete po očetu, ne — radi tega nam ni težko pri srcu — težko nam je, ker vedno tarnate in jadikujete: „Kako bomo gospodarili, kako plačevali davke, kako živeli, ker ni očeta?“ Vidite mati, to nam teži srce, ker smo vam že povedali, da smo mi vsi, ki smo se tukaj zbrali, porok za to, da delo na polju in tudi drugod ne bo zaostajalo. Delavcev se vam zdi premalo? Glejte nas, kako krepke roke imamo in pa voljo jekleno. Ne bojte se torej, ne žalujte, ne jokajte! Kako lepo so nas v nedeljo tolažili gospod župnik s prižnice: Moli in delaj! so rekli, jok ne pomaga v tem resnem vojnem času nič. Le pogum, molitev in zaupanje v Boga ter delo, to pomaga, da lažje prenašamo vojno gorje. Sosed naj pomaga sosedu, premožnejši revnejšemu,

in tudi otroci naj primejo za lahko delo — in tako bo ostalo gospodarstvo kolikor toliko v prejšnjem tiru in ne bo se preveč čutila odsotnost gospodarjev. Pa kaj bi še nadalje govoril, mati! Tukaj nas vidite vse po vrsti. (Vsi otroci stopijo naprej pred mater.) Poslušajte nas, kar vam obljubljamu slovesno tukaj pred podobo prečiste Device: Vsi od najmanjšega do največjega bomo opravljali z veseljem vsako delo, ki nam ga odkažete.

Nežica. Da, mati; jaz bom pomagala Meti pri svinjah in povesod, kjer me bo rabila.

Štefek. Jaz bom pa pomagal Drejčku pri kravah in volih.

Nacek. Jaz vam bom pa nosil dlva (drva), plinasal (prinašal) vam bom podnoznik in vodo v kupici in je ne bom več nikdal (nikdar) potll (potrl).

Meta. Mati, jaz sem vam pa že itak svojo povedala. Treba samo, da še vse ponovim. Dobro se mi je godilo vedno pri vas. Lepo ste zmiraj ravnali z menoj; zato me je užalostila vaša odpoved službe, češ, da sedaj, ko so vam moža vzeli in so se vam skrčili dohodki, ne boste mogli več dekle imeti. Če me hočete radi tega, ker me ne morete plačevati, odsloviti, vam povem, da ne grem od vas. Opravljati hočem še tudi v dodoče pri vas kot dekla vsa dela vestno in natančno in to brezplačno, dokler se ne vrnejo boljši časi in ž njimi tudi oče iz vojske. Znano vam je, mati, da imam tudi par stotakov prihranjenega denarja; tudi ta denar vam je na razpolago; rada vam ga posodim, če bi prišli kedaj v denarno zadrego.

Marijana. O, hvala lepa vam, ljubi moji, za izkazano mi ljubav in vdanost. Hvala ti prisrčna, ljuba Meta, za tvoje dobro blago srce. Ne bojim se več za svojo in našo bodočnost, in to temmanj, ker se šele sedaj prav zavedam, kako dobre otroke mi je dal Bog. O poslih se dandanes pritožujejo vsi, gospodarji in gospodinje; jaz hvala Bogu nimam vzroka, reči žal besede o svoji Meti. Hvalim samo Boga, da jo imam. (Sliši se trkanje.)

Marijana in Andrejček (hkratu): Naprej!

Peti prizor.

Prejšnji.

Občinski sluga (vstopi): Dober dan vam Bog daj! Marijana. In tudi vam! Kaj prinašate dobrega, Matija?

Občinski sluga (izroči Marijani pismo). Prinesem pismeno obvestilo županstva, ki vam naznanja, koliko podpore boste dobivali na dan za oni čas, ko je vaš mož pri vojakih.

Marijana (vzame pismo). Hvala vam lepa! Podpore sem res potrebna, a najljubša podpora bi mi bil moj mož sam. A kaj se hoče, ker moramo tudi cesarju dati, kar je cesarjevega.

Občinski sluga. Je že tako! Z Bogom ostanite! Marijana in Andrejček. Z Bogom tudi vi!

Šesti prizor.

Prejšnji brez občinskega sluga.

Marijana (odpre listino ter zre v njo).

Andrejček in Nežica (priskočita ter zreta tudi v pisanje).

Andrejček. No vidite mati, 3 K podpore na dan, 3 K, vrhutega pa še tako delavne mlade roke okrog sebe — kaj še hočete več! (Sliši se trkanje.)

Marijana. Naprej! (Pri vratih se prikaže soseda Marjeta ter se počasi, nekako boječe približuje).

Sedmi prizor.

Prejšnji, Marjeta.

Marjeta. Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Marijana in vsi drugi v sobi. Vekomaj. Amen.

Marijana. O, vi ste, soseda?

Marjeta. Kaj ne, da se čudite mojemu obisku? Prišla sem vas prosit, Marijana, da mi odpustite, ker sem vas lani tako zelo razžalila. Obžalujem svojo zmoto. Boddive si zopet dobri sosedi, kakor sve si bili poprej. Saj

smo ženske posebno sedaj, ko so nam vzeli može in sine k vojakom, najbolj potrebne medsebojne pomoči. Odpustite, Marijana, odpustite, prosim vas za to. Pomagati vam hočem, če boste pri gospodarstvu potrebni moje ali mojih pomoči. Moj hlapec je že bolj prileten človek, gotovo ga ne bodo poklicali pod orožje. Konje imamo, in če bi vaš Andrejček ne mogel z voli vsega opraviti, rada privolim, da vam pomaga naš hlapec.

Marijana (ginjena). Ljuba sosedu, tudi meni je bilo težko, da sve se tako dolgo srdile druga na drugo. Tista preklicana pura, ki je hodila k vam nest, pač ni bila vredna, da sve se zaradi nje sprli in tako dolgo držali jezo. Prosim vas, odpustite tudi vi meni in pomagajte mi v mojih potrebah.

Marjeta. Hvala vam lepa za vaše ljubeznive besede. Tako prijeten občutek me navdaja ob misli, da sve si zopet dobri. Oj, kako hudo je živeti s sosedi v sovraštvu! A človek je trmast in tako nerad popusti. Z Bogom, sosedu, pa pridite tudi vi kaj k meni.

Marijana. Z Bogom, Marjeta, bom že pogledala tudi jaz k vam, kakor hitro bom utegnila.

Marjeta (odide).

Osmi prizor.

Prejšnji brez Marjete.

Andrejček. No, vidite, mati, da ima tudi vojska, čeprav je grozna, svoje dobre strani, kakor so nam to zadnjo nedeljo čitali gospod župnik iz pastirskega lista. Bog ve, kako dolgo bi bili še živeli s sosedovimi v sovraštvu, ko bi letos ne bila izbruhnila vojska.

Marijana. Res zadovoljno se čutim. Zdi se mi, da nisem vredna tolikih dobrot, ki jih dobivam v tem hudem času od dobrega Boga. Samo eno željo še imam, željo namreč, da bi še čakala srečne očetove vrnitve, miru in zmage našega ozožja. Otroci moji, ker smo se že tako dolgo mudili, pomudimo se še nekoliko v pobožni molitvi. Molimo za našega dobrega cesarja, prosimo Boga za srečen izid vojske, molimo za vse naše vojake,

ki se, zvesti svoji prisegi, borijo za dom in za cesarja. (Poklekne pred podobo Device Marije. Tudi drugi pokleknejo. Vsi skupaj pa molijo počasi in glasno): Ponižno Te prosimo, o Bog, obvaruj v tem hudem vojskinem času našega preljubega cesarja Franca Jožefa I. in njegovo vojsko! Razsvetli vojskovodje, užgi in ohrani vajakom moč in pogum, blagoslovi orožje, ki naj v pravičnem boju izbriše neštete krivice, vodi vse v blagor naše mile domovine! Prosimo Te, o Gospod, pomagaj s svojo milostjo ranjenim in bolnikom, ozdravi njih rane, podeli jim ljubó zdravje. Vsem tistim pa, ki jih pokličeš s tega sveta, dodeli po svojem usmiljenju večni mir. Slednjič Te prosimo, o Gospod, podpiraj s svojo milostjo tudi nas, ki smo v skrbeh in žalosti ostali doma. Amen.

Zavesa pade.

Tretje dejanje.

Soba, kakor pri drugem dejanju. — Meta lika pri mizi perilo. Nacek sedi poleg nje na podnožniku ter lušči fižol. Okrog sebe ima igrače: kocke, škatlje itd. Nekaj časa lušči, potem se naveliča, pa se začne igrati.

Prvi prizor.

Meta in Nacek.

Meta. Ti si pač pravi migljec, ti, Nacek, ti! Nič se ti ne pozna delo. Pol ure že luščiš to betvico fižola, pa ga nisi naluščil še niti za pest.

Nacek. Jako tld (trd) je, pa sem se že ves oplaskal (opraskal). (Se spravi zopet k igračam.)

Meta (ga opazuje). Seveda, če se samo igraš, potem res ne moreš ničesar naluščiti. Pa si mami tako lepo obljubil, da boš priden in da boš ves fižol izluščil, ko se mama vrne iz trgovine.

Nacek. Saj sem pliden (priden), fižol pa bom tudi izluscil, saj danes se (še) ni petek, sleda (sreda) je, do petka pa bo ze. (Se spravi zopet k fižolu.)

Meta (ga oponaša). Sleda, sleda — pa ga še do petka ne izluščiš.

(Zunaj se zisliši jadikovanje ter besede: Oh, jaz reva, oh, jaz reva uboga.)

Meta in Nacek (pogledata začudeno proti vratom).

Drugi prizor.

Prejšnja in Marijana.

Marijana (bolj praznično oblečena, z jerbaščkom na roki vstopi). Oh, jaz reva uboga, oh, jaz reva... (Si zakrije obraz in na glas ihti.)

Meta. Za Boga svetega, kaj pa vam je, mati?

Nacek. Mama, zakaj jokas?

Marijana (vsa iz sebe). Oh, ubogi moj mož, ubogi moj mož!

Meta. Kaj pa je z očetom?

Marijana (vsa razburjena). Padel je v vojski, padel! Zadet od sovražne krogle se je zgrudil mrtev. Bizekov Tomažek je pravil, da je to novico slišal v Vrbančičevi gostilni. Tam je baje počival neki ranjeni vojak, ki je dobil na ruskem bojišču šrapnel v levo roko. (Joka). Bog se me usmili, Bog se me usmili. (Zopet zaihti.)

Meta. Mati, morebiti pa le ni res. Ali ne veste, da se govorijo sedaj povsod grozovite reči — a vsem ni verjeti. Ljudje pretiravajo. A dobe se tudi zlobneži, ki imajo posebno veselje, če morejo kaki ubogi ženi, katere mož je v vojski, prinesiti kako vznemirjajočo novico.

Marijana (nekoliko pomirjena). A, pomisli, Meta, že štirinajst dni ni duha ne sluha o njem. Nič več ne piše... Oh, usmili se me Bog, usmili. (Zopet joka.)

Tretji prizor.

Prejšnji, Andrejček.

Andrejček (vstopi v vsakdanji obleki). Kaj pa je, mati, da jokate? Kaj se je zgodilo?

Meta. Bili so v štacuni, pa so prinesli žalostno novico, da so oče padli v boju pri Pržemislju.

Andrejček. Kdo je to pravil, kdo? Jaz ne verjamem vsemu, kar se sedaj govori. Pravkar je razkladal župan sosedu Bratuši, kako hude laži so začele krožiti, ki si jih izmišljujejo zlobni, brezvestni ljudje. Orožniki bodo baje vse one osebe, ki razširjajo vznemirjajoče vesti, strogo zasledovali in izročevali sodišču. Mati, potolažite se, umirite se! Jaz pač mislim, da so oče še živi, in da dotičnik ni dobro videl. Saj se pripeti sedaj, ko je vse povprek tako razburkano in zmedeno, toliko zmot. Poslušajte, mati, kaj se je zgodilo te dni nekje na Dolenskem. V časniku je stalo: Neki ranjenec je pisal iz vojske domov, da je njegov prijatelj Zupančič mrtev; sam vojni kurat je pisal župniku, da je pokopal Zupančiča. Zvonilo je zato rajnkemu v njegovi domači župniji, opravila se je zanj črna sveta maša, katere so se udeležili vsi znanci in prijatelji Zupančičevi. Njegovi domači so od žalosti malone zboleli. A glejte, čez nekaj dni dobi Zupančičeva žena pismo, v katerem ji piše mož, da je še živ in zdrav, le zadnje dni je bil nekoliko prehlajen. Tudi botru piše Zupančič ter mu čestita za god. Pomota se je zgodila baje zaradi tega, ker je v ondotni župniji več Zupančičev, ki so zazkropljeni po svetu, pa so sedaj prišli k vojakom. Tako je, mati draga, zato vas prosim, ne verujte vsega, kar se govori.

Marijana (še vedno žalostna in pobita). A kako to, da že tako dolgo nismo dobili nobenega pisma od očeta?

Andrejček. Tudi dolgi molk vojakov na bojišču ima svoj vzrok. Mnogokrat vojaki nimajo papirja ali dopisnic, ali pa ne morejo dobiti svinčnika. Tudi vojna pošta je včasih daleč, daleč zadaj. Kočevarjev Stanislav je pisal domov na pokrovčku od frankove cikorije, ki ga je slučajno našel. Videl sem sam tisto pisanje.

Marijana. Oh, da bi bil oče le še med živimi, da bi le prišel še kedaj domov, najsi tudi ranjen! Stregla bi mu, skrbela zanj, vsako željo mu izpolnila, da bi kmalu okreval. (Nekdo potrka.)

Četrty prizor.

Prejšnji, pismonoša.

Pismonoša. Sluga sem pokoren. Bog daj dober dan! Tukaj je dopisnica od vašega moža. Gotovo ste že težko čakali nanjo. — Z Bogom!

Marijana (zgrabi hlastno dopisnico. Vsi jo obkolijo.)

Meta. Oče pišejo? Kaj pišejo? No, vidite, da so še živi!

Andrejček. Od kedaj je pisanje? (Vsi zro v dopisnico, Andrejček pa čita na glas.) Draga žena! Ne prestraši se! V boju pri Przemislu sem bil lahko ranjen. Zdaj se peljem v Budimpešto, od tam pa pridem čez nekaj dni na kratek dopust domov. Več ustmeno! Bodite mi vsi iskreno pozdravljeni! Tvoj mož.

Marijana (vzradoščena). Oj, hvala ti tisočera, dobri Bog! Uslišal si moje molitve! Moj mož še živi in govori o njegovi smrti je bila neosnovana. Zdaj sem pomirjena in potolažena. Pokličí, Drejče, še tudi Nežico in Štefka, da se skupno veselimo novice, ki smo jo pravkar zvedeli.

Andrejček (odide, a se kmalu vrne). Nežica in Štefek sta že tukaj.

Peti prizor.

Prejšnji, Nežica in Štefek.

Nežica (začudena). Kaj želite od mene?

Andrejček. Pomisli, Nežica, o očetu je šla govoriča, da so padli v boju.

Nežica. O joj!

Andrejček (naglo). A danes pišejo, da pridejo kmalu domov. So sicer lahko ranjeni, a ob dobri postrežbi doma gotovo kmalu okrevajo.

Nežica (vesela). Res, oče pridejo, naš oče pridejo?

Andrejček. Da, oče pridejo! Veselimo se, veselimo in hvalimo Boga, da je uslišal naše prošnje.

Zagrinjalo pade.

Konec.

Misli o vojni.

Vojna je stroga, neizprosna učiteljica narodov. Ne samo mi, marveč i bodoči rodovi bodo še dolga in dolga leta čutili nje vzgojni vpliv.

*

Svetovna vojna, svetovno gorje! Upravičena je torej želja milijonov in milijonov src, naj bi nam iz krvave setve vzklila skoraj zlata doba ljubega miru.

*

Ko bi se dale združiti vse solze, ki se pretočijo zavoljo vojne in vsa kri, ki se prelije na bojnem polju, nastal bi hudournik, ki bi v dno morja potopil sovraštva med narodi.

*

Kolikor vzdihov se izvije iz prs ranjencev in umirajočih na bojnem polju, toliko tožnikov stopi vselej pred božji prestol, da zatoži povzročitelje vojske.

*

In Bog bode povzročitelje našel, ker vidi v najskrivnejše koticke ter se ne da premotiti od nobenega še tako prebrisanega diplomata.*

*

V času bojnega viharja nam je Bog, ki je Gospod vojskinih trum, najtrdnejša skala in najmočnejši grad, v katerem najdemo najbolj varno zavetje. Bog

---

* Diplomata = poznavatelj državnih razmer.

je vir tolažbe, ki ga ne more izčrpati nobena, še tako grozovita vojna.

*

Najsitudi je vojna strašno gorje, vendar se ob nobeni drugi priliki ne pojavlja krščanska ljubezen do bližnjega v toliki meri, kakor uprav ob času vojne. Čim večja je vojna in čim dalje traja, tem bolje raste krščanska ljubezen in požrtvovalnost. Da bi le ostala ta živa še i po končani vojni!

*

To je sicer znana resnica, da presojamo v bojnih časih svoje nasprotnike le od slabe strani, toda prav to ni. Zakaj povzročitelj vojne ni ljudstvo — ljudstvo je le žrtva, krivci so drugi. Vojna mine, a ljudstva ostanejo in so navezana drugo na drugo. Le v mirnem medsebojnem občevanju se moremo uspešno razvijati — stroga ločitev ovira vsestranski napredek. Kako težko je ljudstva po končani vojni zopet združiti, ako se je med vojno po medsebojnem sramotanju zasejalo med nje sovraštvo!

Dva ujetnika — rešena.

(Črtica iz viničarskega življenja v Slovenskih goricah.)

Slovenske gorice! Kdo še ni slišal praviti o njih? Prijazni hribi in griči so to med Muro in Dravo, porastli s prežlahtno vinsko trto, na kateri visi v jeseni srce razveseljujoče grozdje, in s sadnim drevjem, izmed katerega zro bele hišice kakor srebrna očesca zvedavo v svet.

Ne samo onemu, ki je bil rojen v tem lepem delu slovenskega Štajerja, so se priljubile Slovenske gorice, da jih imenuje svojo ljubezen, da hrepeni po njih v tuji deželi živeč, ne — ampak vsakemu, ki jih je le enkrat videl, se omilijo ti lepi griči in težko, da jih kedaj pozabi.

Najiztočnejši del Slovenskih goric so Ormoško-ljutomerske gorice. Tu raste najizbornejšo vino, vrhutega zavzema ta del Slovenskih goric tudi glede prirodnih krasot prvo mesto. Zlasti z Jeruzalemskega hriba se ponuja ljubitelju narave nepopisno lep pogled po vseh Ormoško-ljutomerskih goricah, ki so videti od tukaj kakor en sam vinograd, deljen samo po zelenju vmes ležečih dolin.

Po gričih žive izvečine viničarji, deloma tudi majhni posestniki, takozvani kočarji ali kajžarji, po dolinah pa kmetje, katerih ima skoraj vsak na bližnjem holmu svoj vinograd ali „gorico.“

Teh svojih vinogradov pa posestniki navadno ne obdelujejo sami, marveč imajo za to zgoraj omenjene viničarje. „Viničar“ torej v tem kraju ne pomeni lastnika ali vinogradnega posestnika, pač pa tvorijo ti ljudje poseben, takozvani viničarski stan.

Viničarju daje gospodar v svojem vinogradnem dvorcu brezplačno stanovanje, za opravljanje vinogradnih del pa ima še posebno odškodnino.

Viničarjevo premoženje so otroci, namreč že odrasli, za delo sposobni; čim več jih ima, tem lažje dobi tudi boljšo „viničarijo.“*

Ker tem ljudem ni treba plačevati ne stanovanja, ne najemnine za hasnovanje gospodarjevega zemljišča, ne davka, pa si vrhutega še pri vinograd-

---

* Beseda „viničarija“ pomeni v Slovenskih goricah vinogradno zemljišče z uporabo vsega, kar je z njim v zvezi in kar hasnuje (to je uporabljiva in vleče kak hasek ali korist) deloma gospodar, deloma viničar. Gospodar hasnuje, kar je samo ob sebi umevno, vinograd in sadonosnik, vrhutega ima v vinogradni hiši po navadi odmenjeno po eno sobico, kjer prenočuje, kadar nadzira pri večjem vinogradnem in kletarskem delu (kop, trgatav, pretakanje vina itd.) delavce. Vse druge prostore, tudi gospodarsko poslopje, pa rabi viničar in sicer tudi brezplačno. Ako je z vinogradnim posestvom združeno še kako drugo zemljišče, recimo njiva, travnik, pašnjak, rabi po navadi tudi to viničar, kajpada tudi brezplačno. Viničar večje viničarije si lahko redi po dvoje ali troje glav goveje živine.

nem delu precej zaslužijo, tedaj je pač umevno, da si viničarji večjih viničarij navadno dobro stoje, pravzaprav, lahko bi se jim v gmotnem oziru godilo mnogo bolje, kakor pa manjšim posestnikom, ki jih ob primeroma pičlih dohodkih tlačijo razni davki in izdatki.

Omenim naj sam še, da si moške osebe viničarjev zaslužijo vsako leto precej tudi z mlatvo.*

Toda slučaji lepo urejenih gmotnih razmer so pri viničarjih Slovenskih goric pač le redki, večina jih živi prav po siromaško, v bedi in pomanjkanju.

In če me vprašaš po glavnem vzroku tega pojava, tedaj ti moram, dragi moj bralec, z žalostjo odkriti, da tiči glavni vzrok beđe tega ljudstva izvečine v strasti pijančevanja, zlasti pa v nesrečnem žganje-pitju, kateremu so viničarji Slovenskih goric preveč vdani.

Za to hudičevo pijačo izdado mnogi slednji vinar, ki ga zaslužijo. Žena in otroci doma na pol goli in sestradani, mož pa se dan za dnevom v žganjarnici zaliva z žganico. Pozno v noči prikolovrati domov, kjer se odigravajo potem žalostni prizori. Kletev in tepež sta pri takih prilikah skoraj vselej na dnevnem redu.

In ako si oni krogi, ki jim je ljudski blagor pri srcu — zlasti duhovščina in učiteljstvo, ki z žalostjo opazuje dan za dnevom vsestranske slabe posledice

---

* Ko je namreč meseca julija glavno ali goričko delo opravljeno, tedaj se razidejo viničarji na vse strani, zlasti pa dol proti Hrvaškemu za mlatvo. Na mlatvi ostanejo po več tednov, često celo do trgatve, kakor dobe pač dela. Navadno si najmejo mlatvo pri večjih gospodarjih in takrat zaslužijo do jeseni precej žita, zakaj ti mlatiči ne delajo za denarno plačo, pač pa za desetino ali trinajstino pridelka samega. Torej dobe pšenico, rž, oves, — izkratka delež tega, kar namlatijo: Včasih spravi tak mlatič v nekoliko tednih dvajset do trideset mernikov in še več žita skupaj. Ta „mertuk“, kakor mu pravijo, ima potem viničar in njegova družina črez zimo za živež, to se pravi, ako zasluženega žita že jeseni ne proda in denarja ne zapije.

takega pijanega življenja — prizadevajo zatreti v ljudstvu nagnjenje do žganjepitja, tedaj jih zaslepljeno ljudstvo navadno zasramuje in obrekuje, češ: Gospodi je lahko, ker se napije dobrega vina, kakoršne pijače pa si mi siromaki ne moremo privoščiti. Za to segamo po žganju; če ga pa izpijemo kak frakeljček, preveč, da smo malo „korajžni“, pa nam gospoda to takoj zameri . . .

In tako dobiva strast pijančevanja v ljudstvu od dne do dne trdnejša tla. Tako je delal dedek, tako dela oče in tako bode delal sin. Žal, da so se ponekod že tudi ženske vdale nesrečnemu žganjepitju.

* * *

Oj, koliko žalosti in bridkosti je povzročil koncem meseca julija 1914. leta cesarjev razglas o mobilizaciji! To je bil jok in stok v družinah, zlasti ondi, kjer je mnogoštevilna obitelj izgubila svojega rednika. Ločitev je bila sicer povsod težka, a najtežja pač v hišah, kjer se je oče trudil, delal in skrbel za svoje drage, kjer je vladala ljubezen in kjer je kraljeval mir v družini.

Nekje v Ormoško-ljutomerskih gorica^h se je dogodilo to, o čemer v naslednjem pripovedujem.

*

„Jutri torej pojdejo.“

„Da, jutri pojdejo. Grozno težko mi je za našega, posebno sedaj, ko se je ves izpremenil ter tako lepo skrbi za mene in otroke.“

Tako se je začel pogovor Rižnarjeve Neže in Loparnikove Treze, dveh viničaric, ki sta se sešli s svojima brentama* spodaj pod hribom pri studencu.

---

* V hribih prebivalci Slov. goric navadno nimajo pitne vode, ker ni studencev. Studenčnico si prinašajo viničarji izpod hribov v takozvanih lesenih brentah ali „putah.“ Brenta drži okrog 25 do 30 l.

V mislih sta imeli vpoklicanje svojih mož k črni vojski.

Prva — Neža — kakih sedemindvajset let stara žena, ki je bila še le pet let s Tomažem Rižnarjem poročena. Njen mož je bil velik prijatelj žganja; če je imel le svoj frakeljček, je bil zadovoljen in srečen. Ni se torej čuditi, da je ves svoj zaslužek odnašal dan za dnevom doli k cerkvi v Trbučevo gostilno, kjer so točili tudi žganje. Pa ne samo njegov, marveč tudi Nežin zaslužek je navadno šel po grlu. Zakaj takoj izpočetka zakona je Tomaž tako odredil, da je plačilo za oba prejemal povsod sam. Vedel je za to gospodar, vedeli so to tudi drugi posestniki, h katerim sta hodila Rižnarjeva na delo.

Pravili so sicer ljudje Neži, preden je vzela Tomaža, da je velik pijanec, da ne bode imela nič dobrega pri njem, toda kaj se vse ne govori, kadar se kdo ženi. In moj Bog, saj ima vendar vsak človek svoje slabosti. Mu bo pač poizkušala odpraviti grdo razvado pijančevanja.

Toda ni šlo in ni šlo, dasi je že vse poizkušala.

Druga viničarica, Loparnikova Treza, je bila za kakih deset let starejša od Neže in glede zakona tudi srečnejša. To povzamemo že iz njenih besed, ko pravi, da ji je jako težko za moža, ki se je ves izpremenil in tako lepo skrbi za njo in za otroke.

„A kako je že bilo, da se je vaš mož odvadil pijače?“ prične zopet Rižnarjeva.

„Samo onemu mlademu zdravniku v O . . . . se imam zahvaliti za to. Ta je spravil mojega moža na pravo pot“, odvrne Loparnikova Treza ter potem nadaljuje: „Moj Filip je bil neizmerno zateleban v žganico, rajši jo je imel kakor vse drugo na svetu. Nobenega dela se ni mogel lotiti, nobenega dokončati, da bi ne pil grde smrdljivke, žganice. Na delo je hodil le tja, kjer so dajali žganico in če te ni bilo, ali kjer so ponujali samo jabolčnico, ondi ga drugi dan že niso več videli med delavci. Zaradi te nesrečne

svoje strasti se je tudi z Vavpotičem, poprejšnjim našim gospodarjem, sprl in morala sva se seliti.

Prva leta, ko sva se vzela, je bil Filip navadno le ob nedeljah pijan, opoldne ga navadno ni bilo, prišel — ne, prigunčal se je še le popoldne ali proti večeru domov. In kakšen je bil? Podoben divjaku! Razsajal in preklinjal je, da sem se mu morala ponajvečkrat umakniti z otroki vred, sicer bi me bil še pretepel. Bog ve, kam bi nas bilo zavedlo to njegovo življenje, ko bi ne bilo prišlo nekaj vmes, kar je naredilo iz mojega Filipa celo drugega človeka.

Kakor rečeno, prva leta je popival Filip samo ob nedeljah, pozneje pa često tudi med tednom. Če je le imel v žepu kak vinar, takoj se je skrivaj zmuznil z doma, ali pa je rekel, da si gre po tobak; potem pa ga ni bilo domov do trde noči. In prišel je zopet klamast, če ni kje zunaj obležal.

Nekega večera — bilo je na jesen in že precej hladno — je obležal zopet nekje zunaj na planem. Bacnili so ga iz gostilne, ker je sitnaril in gostom zabavljaj.

Tisto noč nisem zatisnila očesa; vedno se mi je zdelo, da mora zdaj in zdaj potrkti na okno — a ni ga bilo. Še le drugo jutro je prilezel domov. Nič ni govoril, samo v posteljo se je spravil. Močno je zbolel, vnele so se mu ribice (obisti).

Tri tedne je ležal bolan. Kaj vse sem takrat z njim pretrpela, ne pozabim nikoli. Trpela sem sicer voljno, a bi še rajši, ko bi bila takrat vedela, da bo imela ta bolezen za Filipa tako ugodne posledice. Ko sem opazila, da se mu stanje vedno slabša, da je v grozni vročini, in pomislite: začel je celo blesti, poslala sem v O . . . . po zdravnika, veš, po onega novega, o katerem sem slišala, da je zelo spreten.

Zdravnik se je pripeljal, preiskal bolnika in potrebno odredil. Naročil je, da naj pije toplo mleko ter uživa sploh le lahke mlečne jedi, razen tega sem ga morala vsak dan po vsem telesu umiti.

Jesti ni Filipu kar nič dišalo. Kar je izpil mleka, bilo je vse le na silo; vse se mu je gabilo. Zdravje pa se je vendarle vračalo, četudi počasi.“

„Kaj pa, ali se mu ni nič tožilo po žganju?“ vpraša Neža.

„Le potrpi, vse ti povem. Žganje se mu je izprva studilo, kakor le kaj; tudi tobak mu ni šel v slast, dasi je bil sicer strasten tobakar. Pozneje pa, ko je okreval, je prijel za pipico, in šlo je. Tudi želja po žganju se je začela v Filipu polagoma vzbujati, privadil bi se je bil iznova, ko bi se ne zgodilo nekaj, kar je bilo vzrok, da je dal žganju slovo, mislim da za vselej.

Oni mladi zdravnik, ki je bil v bolezni pri Filipu, mu je naročil, naj pride takoj, ko zopet okreva, k njemu v mesto na dom, ker mu mora še nekaj važnega naročiti.

Filip je slušal, pa se odpravil neke nedelje rano v O . . . . Okrog poldne se je vrnil. Ne vem, kaj vse sta govorila z zdravnikom, samo toliko sem izvedela, da je doktor Filipa še enkrat natančno preiskal in da sta se pogovarjala o žganjepitju.

„Nikdar več“, je rekel Filip, „nikdar več ne bom poskusil žganja. Ne samo bolezen, ampak tudi novi zdravnik v O . . . . me je s svojo gorečnostjo in navdušenostjo za vzdržnost v opojnih pijačah prepričal, da zapravljajo pijanci in še prav posebno „šnop-sarji“, kakor jih je doktor imenoval, zdravje, denar, hišni mir . . . Uvidevam, da je žganje brezpotrebna pijača in da se izvrstno izhaja brez njega.“

Od one dobe se Filip res ni nikoli več dotaknil žganja. „Brez žganja“ — tako je pravil moj mož zdaj vsakemu — „se ohrani človek zdrav na telesu in duši, vedno je vedrega duha in sposoben za vsako delo; hrana pa pač mora biti tečna in krepka.“

Od onega časa, ko Filip ne pije več žganja, da tudi mnogo več na krepko hrano. Brez kruha nismo sedaj nikoli in ob nedeljah nam večkrat sam prinese

govedino. Tudi koruzne moke za žgance nam prinese včasih iz trgovine, pa kave, če je posebno dobre volje. Po delavnikih, ko težko delamo, imamo za zajutrak žgance z mlekom, po nedeljah pa kavo.

Tako je, draga Neža. Od one dobe, ko je pustil Filip žganje, se nam godi vobče mnogo bolje. Poprej sva le težko izhajala, zdaj pa imava že nekaj prihranjenega denarja. Lahko si misliš, kako se mi bo de tožilo po Filipu, ko bo odšel.

Zdaj jeseni sva mislila kupiti kravo, da bi imela svoje živinče, saj veš, da sva do sedaj hranila gospodarjevo.“

Tako je pripovedovala Treza; Neža pa jo je zvesto poslušala. Globoko je vzdihnila, ko je Treza končala povest o svojem poboljšanem možu. Misli-la je na svojega Tomaža, ki bržkone ne bo nikoli mogel pustiti žganja, ki prinaša toliko gorja, po njenem mnenju več kakor mobilizacija.

Ker sta se ženi precej dolgo pomudili s svojima brentama pri studencu, sta odhiteli vsaka proti svojemu domu.

* * *

Minilo je nekaj tednov po tem dogodku. Možje in mladeniči so že odhiteli pod orožje, nekateri proti severu v Galicijo, drugi pa na jug nad spletkarje in zasramovalce našega cesarstva, nad Srbe.

Tudi Tomaž in Filip sta bila med njimi, prvega je peljal vlak v Galicijo, drugega pa dol proti srbski meji.

Po hribih slovenjegoriških je zavladala žalost, veselo petje je utihnilo, le tu in tam se je oglasil kak pastirček:

Solnce gre za goro,
močno je žalostno,
lahko je žalostno,
vse je na vojsko šlo!

Mnogim družinam so bili odvzeti očetje, drugim nadebudni sinovi. Žene z otroki so se trudile in dela-

le, da so opravile še zadnje vinogradno delo ter spravile posušeno travo iz vinograda. Z napeto skrbjo, s tresočim srcem so pričakovali ostavljenci glasov in vesti z bojišč, molili so k dobremu Bogu in ljubi Materi božji za srečno vrnitev onih, ki so bili sedaj dan za dnevom v smrtni nevarnosti.

Dopisnice in pisma so prihajala v domovino in prinašala poročila, kako se godi našim vojakom, kako frče okrog njih morilne krogle, granate in šrapneli, a tudi domačini so pisali z doma svojim dragim na bojno polje ter jih izpodbujali, naj vstrajajo. V nobenem pismu pa ni manjkalo dostavka in želje, da bi se skoraj vsi zdravi in veseli videli.

To je bilo čakanja, to je bilo izpraševanja tam na pošti!

Tudi naši sosedi, Treza in Neža, sta dobivali poročila od svojih mož; zdaj po dve do tri dopisnice skupaj, zdaj zopet po štirinajst dni ničesar. Včasih je prišel list ranejšega datuma pozneje, kasneje pisani pa prej: vse je bilo zmedeno in zmešano. A da je le prišlo!

Filip in Tomaž sta pisala, kakor vsi drugi vojaki domov vsakdanje, njuno osebo zadevajoče stvari: da sta zdrava, da imata dovolj jesti, le včasih se pripeti ob velikih marših, da po par dni ne pride nič toplega v želodec, in druge podobne reči.

Neža je svojemu Tomažu tudi večkrat pisala. Mislila ga je tudi že nekolikokrat vprašati, je li mu ne manjka žganja in kako se počuti brez nje, če ga ne dobi — toda ni se prav upala. Tudi s sosedo Trezo se je o tem že pogovarjala, ugibali sta ženi, kako neki more biti „šnopsarjem“ sedaj tam na bojnem polju.

Kar dobi Neža nekega dne obširno pismo s sledečo vsebino:

Ljuba moja žena!

Najprej Tebe in otroke iz srca lepo pozdravim. Ne vem sicer, kako teko dnevi, a tovariši mo-

ji, ki si prečrtavajo vsak večer dneve v svojih žepnih koledarčkih, pravijo, da teče že tretji mesec, odkar smo v vojni. Vojno sem si predstavljal še vse hujšo, kakor je. Res je nekaj groznega, ako grmijo topovi, kakor bi bil sodni dan, ako praskečejo strojne puške in švigajo šrapneli na vse strani, ako padajo tovariši na levi in desni — toda, človek se tudi temu privadi. Tudi jaz sem se novemu življenju že privadil. Hudo mi je bilo prve dni, ko ni bilo moje žganičice, a samo nekoliko dni; potem sem se privadil, kakor mnogi drugi mojih tovarišev.

Vedno smo samo na čistem zraku, spimo pa izvrstno v strelnih jamah. (Veš, tako globoko smo v zemlji, pravzaprav še globeje, kakor smo bili doma, ko smo rigolali vinograd, samo da imamo jame lepo s slamo nastljane. O, kolikokrat mislim sedaj na Tebe in otročiče; kako mi hodi po skrbi, imate li dovolj jesti ali morebiti stradate. Torej eno krono podpore dobivaš na dan! Nekaj je že to, a zdaj bo-de treba tople obleke in obutelji za zimo. O, kako žal mi je, da nisem bolj štedil, ko sem bil še doma! Koliko desetie sem po nepotrebem potrošil za gnu-sno žganje! Da, g n u s n o žganje rečem, zakaj ču-dim se, kako sem mogel biti vendar tako vdan tej hudičevi pijači. Mislim, da me je moral sam hudo-bec dobiti v svoje zanjke. A ne bo me več nikoli! Prisegam Ti, draga moja Neža, prisegam Ti tako slovesno, kakor sem prisegel kot vojak svojemu ce-sarju zvestobo, da v moja usta ne pride nikoli več niti kapljica žganja. Kako zdravega se počuti člo-vek, ako ne smrka vedno te smrdljive tekočine. Iz soseda Filipa sem se večkrat norčeval radi njego-ve zdržnosti, a danes ga blagrujem in sebe obžalu-jem, da že davno nisem sledil njegovemu leperau zgledu. To hočem storiti sedaj, ko pridem domov.

Veselim se že, ljuba žena, če pomislim, kako lepo si bodeva gospodarila, ko se vrnem, koliko de-narja bo ostalo, ki je šel prej po grlu.

Papirja mi je zmanjkalo, zato moram končati. Moli, ljuba žena, in tudi otroci naj molijo k dobremu Bogu, da me občuva sovražnih krogel in da me zdravega privede nazaj v domači kraj, v mile mi Slovenske gorice.

Lepo pozdravlja in v duhu objame Tebe in otroke

Tvoj izpreobrnjeni

mož Tomaž.

Kdo popiše veselje Nežino, ko je prečitala to-le pismo. Solze veselja so ji stopile v oči. Takoj se je odpravila k Trezi ter je pismo v njeni navzočnosti še enkrat na glas prečitala. Tudi Treza je bila ginjena, zakaj verjela je, da bo ostal Tomaž gotovo mož-beseda, ko pride domov.

Tudi mi smo tega mnenja in radi bi že kaj več poročali o tem, toda Tomaža še, žal, ni domov.

Upajmo, da se vrne zdrav in vesel k svoji ženi in otročičem, upajmo, da ostane vse žive dni sovražnik žganja, brez katerega sedaj tako lahko izhaja.

Kratkočasnice.

V neki vasi ob srbsko-slavonski meji se je dogdil ta-le smešen slučaj, ki jasno priča, kako lahko povzroči majhna neprilika veliko zmešnjavo.

Občinski beležnik omenjene vasi je pritekkel nekega dne ves zasopel k orožniškemu častniku. Tresel se je po vsem životu in izza šklepetajočih zob je komaj mogel spraviti na dan besede:

„Ban — ban — bom — bom —“

„Za Boga, kaj pa vam je?“ ga povprašuje začudeno orožniški častnik.

In zopet:

„Ban — ban — bom — bom —“

Komaj se je mogel revež toliko pomiriti, da je povedal, da so se prikazale ob meji četaške b a n d e, in da mečejo b o m b e.

„Človek božji, vam se je zmešalo“, ugovarja častnik, „saj ni v vsej okolici niti ene komitaške čete. Zato je tudi nemogoče, da bi četaška banda metala bombe.“

Toda vse to ni nič pomagalo. Občinski beležnik je ostal pri svoji trditvi, orožniški častnik pa je moral razposlati orožnike, da preiščejo zadevo. In kaj so našli?

Vojak, ki je bil na straži ob neki njivi s koruzo, je pregledoval svojo puško, ki pa se mu je pri tem sprožila. V koruzi je delalo nekaj ljudi, a ti so takoj mislili, da ne more biti drugače, kakor da so vdrli četaši črez reko. Zato hajd v tek, kričeč, da že prihajajo četaši.

V reki se je kopal neki vojak. Videč, kako ljudje beže, je planil iz vode in zagledavši v bližini nekega konja, ki se je ondi pasel, je skočil nanj, nag, kakršen je bil v vodi, ter skokoma odjahal proti vasi, za njim pa vse, kar je le moglo teči.

Čimdalje je jahal, temveč ljudi je dirjalo za njim. Ko je prijahal v vas in so zagledali ljudje nagega vojaka na konju, za njim pa cele gruče ljudi, ki so bežale kričeč in jokajoč, se je vznemirila vsa vas in v prvi vrsti kajpada občinsko predstojništvo, ki je poslalo občinskega beležnika, nemudoma k orožniškemu častniku, da mu javi bližajočo se nevarnost.

Umevno je torej, da so se beležniku od strahu tresle hlače, in da mu je ob poročilu pred orožniškim častnikom polovica besed obtičala v grlu. Vsa vas se je oddahnila, ko se je dognalo, da ni bilo v bližini ne „banban“, ne „bom-bom.“

* * *

V neki družini, kjer je bilo mnogo otrok, je molila šestletna Milica: „Ljubi Bog, daj, da Avstrijci

„nad Srbi zmagajo!“ Triletni Franček moli za njo: „Ljubi Bog, daj, da Avstlije in Slbi zmagajo!“ Prestrašen skoči tretji otrok v postelji kvišku in moli: „Ljubi Bog, prosim te, ne usliši Frančka, on se je le zmotil. Ljubi Bog, ne stori tega, Franček se je zmotil!“

* * *

Korporal: „Ti, rekrut Budkovič, pač nimaš nobene sposobnosti za vojaka. Meni bi bilo ljubše, ako bi te bila komisija pustila pri skledi žgancev za domačo mizo, kjer si do sedaj sedel.“

Rekrut Budkovič: „Oh, meni tudi, gospod korporal.“

* * *

Na travniku ob cesti se igrajo dečki vojake. Kar pride mimo tujec. Vsi ga lepo po vojaško pozdravijo, ali kakor pravimo, mu „salutirajo.“ Tedaj pa zavpije poveljnik te majhne vojaške čete tovarišu: „Beda k, saj ti nesmeš salutirati, ko si pa — konj!“

* * *

Ko so po neki večji bitki Avstrijci ujete Ruse odvažali, je zmanjkalo železniških vozov, zato so morali nekaj ruskih častnikov spraviti v vagon IV. razreda. Ujeti ruski častniki so se radi tega pritožili pri avstrijskim častniku, ki je vodil transport.* Ta pa mirno odvrne: „Oprostite, gospodje, a na tako velik naval nismo bili pripravljeni!“

* Transport = prevoznja.

Domača zemlja.

Božična povest iz leta 1914.

Huj, kako brije in tuli burja, kako pripogiba ledena sapa s snegom obložena drevesa! Vsakdo je v takem vremenu rad v gorki sobi. A vojakov na bojnem polju ne sme motiti ne slabo vreme, ne ostra sapa — vse se vrši ondi po natančno določenem redu.

Straža pred gorsko vojaško kočo tam gori ob sedlu Karpat se je pravkar menjala. Na pol otrpla in mrazu trda sta odkorakala vojaka proti koči, ki je stala ondi v bližini in je bila skoraj do cela zakopana v sneg, dočim sta nova tovariša, še razgreta po vročem čaju, ki sta ga ravnokar popila, zavzela svoja mesta kot stražnika.

Z bistrim očesom v daljavo motreč sta tekala stražnika sem in tja. Zdaj se zazdi enemu, da se v daljavi po ozki goti sem gor od ogrske ravani nekaj pomika. Roko položi nad oči in zre še bolj natanko proti oni strani, kjer je ugledal gibajočo se prikazen. In res, ni se motil. Človeško bitje je to, ženska, ki gazi počasi po globokem snegu; visoke škornje ima, in zavita je v veliko ruto. Vojak pripravi puško. Ženska tu v vojnem času in na sam sveti post! Kaj jo vede sem gor na s snegom zamedeno višino — kaj li vendar pomeni to? Zagonetka se mu zdi ta ženska prikazen.

Že od daleč ji zakliče svoj predpisani: „Stoj — kdo tu?“, a opazi, da ženska takoj obstoji, jerbas, ki ga nese na roki, odloži ter dvigne obe roki visoko, a pri tem pa v ogrskem jeziku nekaj vpije, česar pa stražnik ne razume, ker tuleča burja njene glasove vrej odnese, preden dospo do vojakovih ušes. Toda domači glasovi so bili to in to mu je dovolj, da ženi namigne, naj pride bliže.

Kmalu nato je stala ženska postava, hropeča od naporne hoje, s kuštravimi lasmi in mrazu zardelim obrazom pred začudenim vojakom.

Stara kmetica je to, z dobrovoljnimi potezami na obrazu, taka ženica, kakoršnih pozna naš vojak v svoji domači vasi mnogo.

„Kaj pa bi radi tukaj, mamica?“ vpraša stražnik prijazno. „Ali ne veste, da imamo vojno, da preže na vseh straneh Rusi in da ne sme nihče tod hoditi?“

„Oh, lepo vas prosim, ljubi gospod vojak“, zajeclja starka vsa prestrašena, „oni gospod vojak tam doli mi je rekel, naj le grem vedno dalje in naj rečem, da sem mati Farkaš Janoša in da hočem k svojemu sinu.“

„Je-li vaš sin tudi vojak?“

„Kajpada, prosim, če ne zamerite! Tri mesece je že od tega, kar je odšel moj Janoš, moj edinček in danes je božični večer in zdaj moram svojemu ljubljencu vendar kaj malega prinesti, da se prepriča, da ga mamica še ni pozabila.“

„Toda, dobra žena, kako si vendar to mislite? V vojni nimamo božičnega večera — tu imamo druge skrbi. Pri katerem polku pa služi vaš sin?“

„Prosim lepo, ne zamerite — njegovega polka pač ne vem imenovati.“

„Pa kako ga hočete potem najti?“

„Prosim lepo — stoji pred S. — je pisal — toda ne znam čitati. Gospod učitelj, ki je čital karto, je rekel, da stoji pred S. in nekaj je govoril tudi o sedem- inpetdeset. In S. je baje onkraj gore, je rekel gospod učitelj, zato sem se odločila, da grem čez goro k svojemu sinu.“

Vojak se je zasmel. Ne morebiti iz slabega namena. Nikakor ne! Ganjen je bil in sočutje s preprosto ženico mu je izvabilo smeh na ustna.

Dejstvo, da gre mamica v vojsko iskat svojega sina, da mu za Sveti večer pripravi majhno veselje,

to je v trdem času, polnem resnobe in neusmiljenosti, vplivalo na našega stražnika v dvojnem oziru genljivo.

Pove svojemu tovarišu o tem, kar je pravkar izvedel.

„Odvedi vendar ubogo starko v kočo, naj ji da do nekaj za jesti in morebiti vedo notri, kje leži 57. polk. Ta revica!“

„Pojdite z menoj, mamica, morda vam moremo mi dalje pomagati!“

S temi besedami hoče vzdigniti drugi vojak jerbas, da ga nese, toda starka ga naglo pograbi, rekoč:

„Prosim lepo, bom že sama nesla, — za mojega Janoša je.“

Nato stopica za svojim vodnikom v stražnico, kjer nenavadnega gosta sprejmo z velikim hrupom. Vojaki obkolijo dobro ženico ter se ji čudijo in to tembolj, ker izprevidijo z njenih besed, da se ji ne zli to nič nenavadnega, ako gre mati za svojim sinom, ki je odšel v krvavi boj, branit ogroženo domovino. Ne ve sicer, kje bi iskala sina, toda njeno hrepenenje jo žene dalje in dalje, ne zmeni se ne za nevarnosti, ne za težave pota. Ljubi Bog ji bode že pomagati, to je njeno trdno zaupanje.

In On zares pomaga!

„57. polk je res v S.“ pravi narednik. „Toda, mamica, dobre štiri ure še imate do tja, ali veste to?“

To rekši se obrne narednik s pomenljivim pogledom do starke.

„Ne zamerite, milostljivi gospod vojak, to nič ne de, če hodim že dva dni, bom zdržala še pač tudi teh par uric, če le pridem še danes zvečer do svojega sina.“

To rekši pograbi ženica zopet jerbas. Segrela se je, pa tudi okrepčala, hvala za to dobrim vojakom, ki so ji dali na pot še nekaj kruha in sira, pa ji pokazali pot dalje. Le vedno po cesti navzdol naj hodi, in ako pride končno do tja, kjer je mnogo vojakov, po-

tem je dosegla cilj svojega potovanja; med onimi vojaki je gotovo tudi njen sin.

In po vednih vprašanjih je dosegla naša mamica končno res cilj svojega potovanja. Kajpada so jo začele nazadnje moči skoraj zapuščati, toda imela je srečo, zakaj naletela je na stotnijo vojakov, ki so bili istotako namenjeni k 57. polku pred S.

Stotnika, ki je utrujeno in opotekajočo se staro nagovoril in je izvedel o čudnem namenu njene poti, je stvar močno zanimala. Naročil je dvema svojih vojakov, naj ženici pomagata, da bo čimnajhitreje našla svojega Janoša.

In dva čvrsta mladeniča zložita svoji puški ter naredita iz njih nekaka nosila; nanje posadita utrujeno staro, pa jo neseta.

Ni se branila revica; pa saj sta bila vojaka polna sočutja do uboge ženice — matere nepoznanega jima tovariša.

Ljubko in pristrčno sta se razgovarjala z njo. Nista se mogla dovolj načuditi njenemu pogumu in žilavosti, da se upa na tako daljno in trudapolno pot, vrhutega še s težkim jerbasom.

Zelo rada bi tudi izvedela, kaj ima v jerbasu za Janoša — gotovo kaj dobrega za jesti.

Žalostna postane na to naša starka, milo potoži, kako hudo se ji godi od one dobe, ko je moral njeni Janoš v vojsko, ker nima nikogar, ki bi ji delal; tudi hišice nima več, ampak stanuje v ubožnici, ker so ji ruski vragovi upepelili njeno stanovanje. Nič ji ni ostalo! Toda vkljub temu dobi njeni Janoš vendar le svoje božično darilo. V jerbasu je prav majhno božično drevesce — lepa jelkica — iz gozda in še nekaj. Toda to sme vedeti samo Janoš in nihče drugi.

Vojaka, radi te skrivnosti ne silita dalje v ženico.

Ko pridejo v glavno taborišče, poprašata vojaka takoj po Janoš Farkašu — toda oj nesreča — ni ga v taboru, odjahal je na neko poizvedovanje, ali

kakor vojaki pravijo: rekognosciranje, in pričakujejo ga šele proti večeru.

Starko odvedejo pred Janošovega stotnika. Tam milo prosi, naj ji dovolijo, da počaka tukaj svojega sina, ki ga kot edinčka na vsak način mora videti.

In prijazni stotnik ji rad izpolni željo ter še po vrhu naroči, da se ženici dobro postreže.

Kakor ogenj se je raznesla po taborišču novica o pogumni materi, ki je prišla iskat svojega sina.

Zdaj so se gnetli Janošovi tovariši krog starke, naštevajoč ji zglede njegovega junaštva. Vsi so tako-rekoč tekmovali, kdo bi izkazal Janošovi materi večjo uslugo in ljubav.

Starka je dobila tudi jesti in kupica vina jo je okrepčala.

V duši stare ženice pa se je vzbudilo veliko začudenje: torej tako dobro se godi Janošu! Toliko dobrih in vrlih tovarišev ima okrog sebe in tako dobro tukaj jedo. Nehote se ji vrine vprašanje, čemu se je neki toliko žalostila radi svojega fanta? Vojska je pravzaprav nekaj čisto prijetnega in Janoša bi človek skoraj lažje zavidal kakor pa pomiloval. Ne, odslej ne bo radi njega več v skrbeh. Vesela in potolažena se bo vrnila!

Odide vun, da zunaj počaka Janoša.

Ko se pa zmrači in se začne v daljavi divje ropotanje, prasketanje in tulenje, postane starki vendarle nekam tesno pri srcu; strah jo prešine. Z močno napetimi očmi sedi zunaj, zavita v debelo volneno odejo in s strahom opazuje, kako se nočno nebo po bliskovo svetlika, rdi, in kako potem zopet modrozele- ni ognjeni šopi švigajo proti nebu. In to gromenje, to bobnenje!

Zdajci nastane dirjanje in tekanje po taboru in udar konjskih kopit se sliši sem od glavne ceste. Prijezdi pet jezdecev, pred seboj ženo v vrvi vklenjene bradate hruste (korenjake), ki imajo le toliko prostosti za gibanje, da morejo korakati poleg konj. In zad-

nji jezdec — hu, kako je hud in nevaren videti! V rokah drži samokres, vedno napet na črne bradače.

Zdaj je čudni izprevod že prav blizu; starka zavpije na ves glas, zakaj jezdec z napetim samokresom in z osornimi pogledi ni nihče drugi kot — njen Janoš.

Toda matere niti ne opazi. Naglo skoči s konja, salutira stotniku, ki je prihitel in z njim mnogo častnikov in eden, ki je imel polne prsi bliščečih stvaric, znakov poguma, ki jim pravimo redovi — starka kaj takega še nikoli v življenju ni videla. In njen Janoš govori s to imenitno gospodo, pripoveduje ji nekaj in se pri tem smeje, kažoč na bradate može. Tedaj pa potrklja častnik z bliščečimi zvezdami Janoša po rami, vzame nekemu v bližini stoječemu vojaku nekaj svetlega s prs in pripne tisto Janošu.

Zdaj se pa mamica ustraši; zaboli jo pri srcu: je-li to že božično darilce? Saj je hotela vendar ona kot prva izročiti svojemu edinčku darilo za božični večer. Preriye se skozi vpijoče in vriskajoče vojake, ter potegne Janoša za rokav, rekoč:

„Janoš — Janoš — Saj sem vendar jaz tukaj!“

„Za Boga — vi mamica!“

„Kaj je — kaj hoče ta ženska?“ vpraša polkovnik in Janoš, katerega roka je že silila k materni, salutira naglo, rekoč:

„Na povelje, gospod polkovnik, to so moja mati.“

„Ne zamerite, milostljivi gospod, Sveti večer je danes in zato sem hotela svojemu edinčku nekaj prinesiti — in zdaj je že nekaj tako lepega dobil od vas, milostljivi gospod“, in pri tem pokaže svetinjo na sinovih prsih.

Polkovnik prijazno pokima: „Da, da, mamica, vaš sin si je s svojo hrabrostjo zaslužil najlepše darilo, ki si ga more vojak pridobiti. Pogumna petorica naših vojakov tukaj je prepodila cel oddelek Rusov, in te tukaj so ujeli. Lahko ste ponosni na svojega sina, mamica!“

Polkovnik pokliče starko in njenega sina v svoj tabor in ukrene, da smeta mati in sin ta večer vkup ostati.

Ko se je starka visokemu gospodu polna blažene sreče zahvaljevala, tedaj se je ozrl polkovnik na starkin jerbas (držala ga je še vedno v roki), rekoč:

„No, ali bi ne smel tudi jaz videti, kaj ste prinesli svojemu edinčku za božično darilo?“

„O, prosim lepo, milostljivi gospod, — prosim lepo!“

Z blaženim smehljajem odpre starka pokrov: „Tvoje drevesce, Janoš ljubi, iz našega gozda doma — nekaj svečic je tudi zraven, in tukaj“ — tu izroči Janošu v platno zagrnjen težek zavoj — „prst z doma. Janoš, moj edinček — d o m a č o prst, domačo zemljo! Čutiti jo moraš, duhati našo domačijo, tudi če ne moreš biti doma. — Naj bode pri tebi, domačija na Sveti večer!“

Tiho je izginil polkovnik, oči pa so mu bile — solzne.

Roko v roki sta sedela potem mati in sin pri bornem drevesčku, ki ju je tako osrečevalo, ker je bilo iz domačega gozda in je tičalo prej v domači zemlji, preden ga je prinesla mati tako daleč sem čez gore.

(Po nemškem izvorniku.)

Kazalo.

	Stran
1. Po mobilizaciji doma. (Igrokaz v treh dejanjih)	3
2. Misli o vojni	18
3. Dva ujetnika — rešena. (Črtica iz življenja viničarjev v Slov. goricah)	19
4. Kratkočasnice	29
5. Domača zemlja. (Božična povest iz leta 1914)	32

